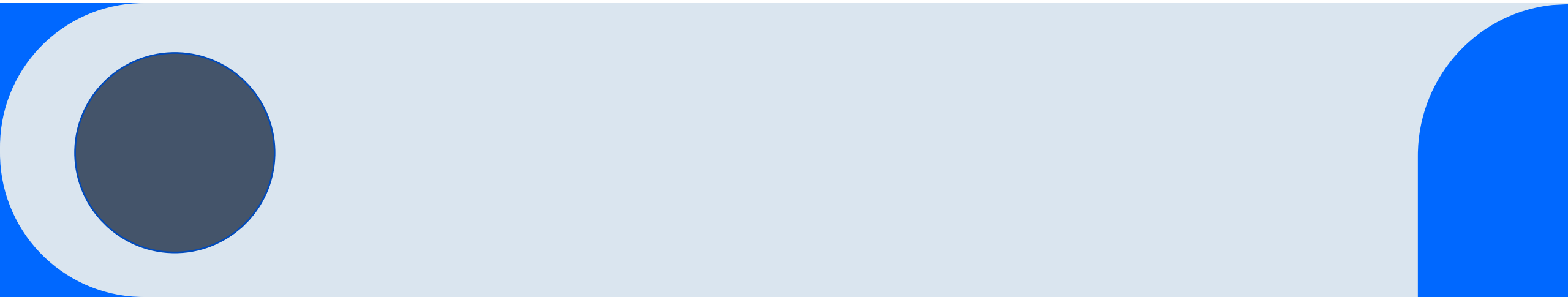

Definice a charakteristika LMP a PAS

Lehké mentální postižení VERSUS Poruchy autistického spektra

- Lehké mentální postižení (označované také jako lehká mentální retardace) se vyznačuje mírným snížením intelektových schopností a je obvykle definováno pomocí hodnot IQ v rozmezí 50 až 69.
-
- Poruchy autistického spektra (PAS) jsou skupinou neurovývojových poruch charakterizovaných specifickými obtížemi v oblasti komunikace, sociální interakce a vzorců chování.

Intelektové Schopnosti:

Osoby s lehkým mentálním postižením mají pomalejší rozvoj kognitivních dovedností. Potřebují více času na pochopení a naučení se nových informací a schopností.

Obvykle vykazují mírně nižší schopnost abstraktního myšlení, plánování a řešení problémů.

U osob s PAS se mohou intelektové schopnosti velmi lišit – mohou mít běžnou, sníženou nebo i nadprůměrnou inteligenci.

Specifickým rysem bývá nerovnoměrné rozložení schopností. Mnoho jedinců s PAS může vykazovat vynikající paměť v určitých oblastech (např. data, čísla), ale mohou mít obtíže v jiných oblastech, zejména v abstraktním myšlení.

Vzdělávání a Učení:

Děti s lehkým mentálním postižením se mohou zapojit do běžného vzdělávání, ale potřebují individuální podporu, přizpůsobené metody výuky a častou zpětnou vazbu. Absolvují běžnou základní školu.

Může být obtížné osvojit si složitější koncepty, jako je matematika nebo gramatika, ale při správné podpoře mohou zvládat základní vzdělávací cíle.

Učení může být pro osoby s PAS náročné kvůli problémům s porozuměním složitým společenským situacím nebo konceptům. Často preferují vizuální pomůcky a konkrétní učení před abstraktními koncepty. Speciální pedagogické přístupy a strukturované výukové metody, jako je například metoda TEACCH, mohou výrazně pomoci ve vzdělávání těchto jedinců.

Adaptivní Funkce:

Schopnost zvládat běžné denní aktivity je většinou omezená jen mírně. Osoby s lehkým postižením jsou schopné péče o sebe sama (hygiena, oblékání, strava) s menším nebo žádným dohledem.

Často zvládají jednoduché pracovní úkoly a mohou být částečně samostatné v zaměstnání, které nevyžaduje složitější intelektuální dovednosti.

Adaptivní schopnosti se mohou u osob s PAS lišit v závislosti na závažnosti poruchy. Někteří lidé s PAS zvládají běžné denní činnosti velmi dobře, zatímco jiní potřebují intenzivní podporu.

Mohou mít potíže s organizací každodenních činností, změnou rutiny nebo s pochopením nepsaných společenských pravidel, což může vést k pocitům úzkosti a ke stresu.

Sociální Interakce:

Jedinci s LMP mohou vytvářet a udržovat sociální vztahy, rozumí základním společenským pravidlům a normám.

Někdy mohou mít problém s komplexnějšími sociálními situacemi, jako je porozumění sarkasmu, metaforám nebo složitějšímu humoru, ale obecně dokáží navazovat a udržovat přátelské vztahy.

Sociální interakce je jednou z klíčových oblastí obtíží u PAS.

Osoby s PAS mají často problémy s porozuměním neverbální komunikaci, jako jsou mimika, gestikulace nebo tón hlasu.

Může se objevit omezená schopnost empatie, což znamená, že obtížněji chápou pocity druhých lidí. Některé děti a dospělí s PAS se mohou jevit jako "odtažití" nebo "nezájemci" o sociální kontakt.

Zároveň mohou mít problémy se zahajováním a udržováním konverzace, a to jak z důvodu omezeného zájmu o společenské interakce, tak i kvůli obtížím s rozpoznáváním sociálních signálů.

Praktické Dovednosti:

Jedinci s LMP mívají dostatečné praktické dovednosti pro běžný život. Při správném vedení mohou být schopni vykonávat domácí práce, spravovat finance v omezené míře a cestovat samostatně po známé trase.

Praktické dovednosti jedinců s PAS závisí na individuálním profilu jedince. Někteří lidé s PAS jsou velmi samostatní a zvládají běžné činnosti (vaření, péče o domácnost), zatímco jiní potřebují více strukturované prostředí a podporu.

Rutina je pro osoby s PAS velmi důležitá. Nečekané změny mohou vyvolat stres a někdy i problémové a náročné chování. Proto jim často vyhovuje přesně naplánovaný denní režim.

Chování a Zájmy:

Jedinci s LMP mají zájem o sociální interakce a chtějí být součástí kolektivu, ale mohou mít potíže s porozuměním složitějším situacím a se správným vyjadřováním. Často vykazují sníženou sebedůvěru a mohou být snadno ovlivnitelní okolím. Potřebují častou pozitivní zpětnou vazbu, která podporuje jejich motivaci. Jejich chování bývá většinou přátelské, ale mohou se vyskytnout problémy s impulzivitou nebo porozuměním pravidlům, zejména v nových či stresových situacích. Zájmy jedinců jsou podobné jako u běžné populace, často preferují aktivity, které jsou jednoduché, strukturované a poskytují okamžitou pozitivní odezvu – například sport, hudbu, kreslení nebo praktické činnosti.

Osoby s PAS často vykazují opakující se a stereotypní chování, jako jsou pohybové stereotypie (např. mávání rukama), uspořádávání předmětů do určitých vzorů nebo potřeba opakovat určité činnosti.

Mají omezené a intenzivní zájmy. Například mohou mít velkou zálibu ve specifických tématech (např. dopravní prostředky, historie), o kterých mohou mluvit opakovaně a do detailů.

Podpora:

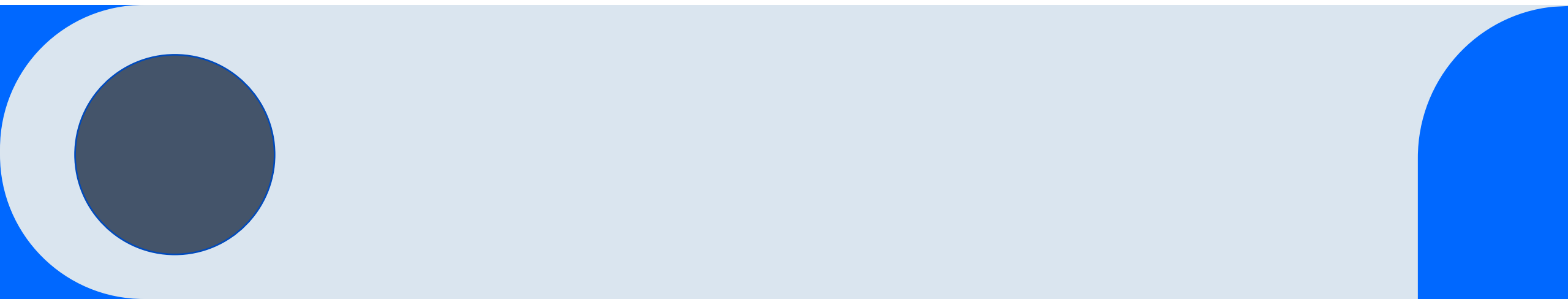
Osoby s LMP obvykle potřebují občasnou podporu. Tato podpora může být zaměřena na specifické vzdělávací potřeby, pomoc při pracovním uplatnění nebo při rozhodování ve složitějších situacích.

Potřeba podpory u osob s PAS se liší podle závažnosti poruchy. Někteří jedinci potřebují jen minimální podporu, zejména v oblasti sociálního učení, zatímco jiní vyžadují intenzivní podporu ve všech aspektech svého života.

Podpora může zahrnovat asistenty, speciální vzdělávací programy, sociální trénink a terapie, jako je behaviorální terapie (ABA), která se zaměřuje na rozvoj chování a dovedností potřebných pro samostatný život.

Definice mentální retardace

(podle různých hledisek)

Krok 1

- Zde je přehled různých definic a klasifikací mentální retardace, od starších systémů, které se zaměřovaly především na IQ, až po modernější přístupy, které zdůrazňují funkční adaptaci a potřebu podpory.

a) Mentální retardace podle MKN – 10 (Mezinárodní klasifikace nemocí - 10.revize)

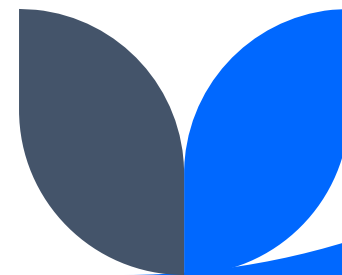
- **Kód F7:** Mentální retardace zahrnuje různé stupně snížení intelektových schopností, které se hodnotí pomocí IQ skóre:
  - **Lehká mentální retardace (F70):** IQ 50–69
  - **Středně těžká mentální retardace (F71):** IQ 35–49
  - **Těžká mentální retardace (F72):** IQ 20–34
  - **Hluboká mentální retardace (F73):** IQ pod 20
- **Diagnostika:** Zaměřuje se na celkové snížení kognitivních schopností a adaptivního chování.

b) Nová klasifikace dle MKN – 11 (ICD – 11)

V nové revizi 11 byl termín „mentální retardace“ nahrazen termínem „porucha intelektového vývoje“.

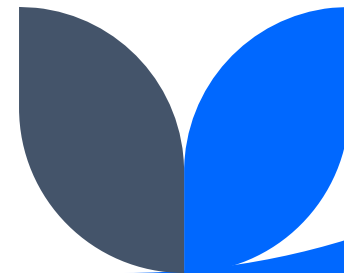
- **Lehká porucha intelektového vývoje (6A00.0):** Drobné omezení ve zvládnání složitějších úkolů.
- **Středně těžká porucha (6A00.1):** Výraznější omezení intelektových a adaptivních funkcí.
- **Těžká porucha (6A00.2):** Významné omezení s potřebou stálé pomoci.
- **Hluboká porucha (6A00.3):** Velmi závažné postižení, vyžadující nepřetržitý dohled.

c) Definice podle DSM – V (Diagnostický a statistický manuál duševních poruch)

Zaměřuje se nejen na IQ, ale také na **funkční schopnosti** jedince ve třech hlavních oblastech:

- **Konceptuální oblast:** Např. jazykové schopnosti, čtení, psaní, matematika.
- **Sociální oblast:** Schopnost komunikace, empatie, interpersonální vztahy.
- **Praktická oblast:** Schopnosti každodenní péče o sebe sama, samostatnost a odpovědnost.

d) Klasifikace dle AAIDD (Americká asociace pro intelektové a vývojové poruchy)

Tento přístup se zaměřuje na míru podpory, kterou jedinec vyžaduje:

- **Občasná podpora:** Pomoc je potřebná jen občas.
- **Omezená podpora:** Pravidelná, ale časově omezená pomoc.
- **Rozsáhlá podpora:** Dlouhodobá pomoc, např. při práci.
- **Pervazivní podpora:** Stálá a intenzivní pomoc ve všech aspektech života.

Krok 2

- Pro diagnostiku mentální retardace (poruchy intelektového vývoje) je důležité uplatnit multidisciplinární přístup, který zahrnuje nejen vyšetření intelektových schopností, ale také posouzení adaptivního chování a psychosociálních faktorů.
- Diagnostický proces se liší podle používané klasifikace (MKN-10, MKN-11, DSM-V, AAIDD), ale obecně zahrnuje následující kroky:

Kognitivní testování

IQ testy: Tradiční diagnostika mentální retardace začíná měřením IQ. Mezi nejpoužívanější testy patří Wechslerovy škály inteligence (WISC pro děti, WAIS pro dospělé) a Stanford-Binetův test inteligence.

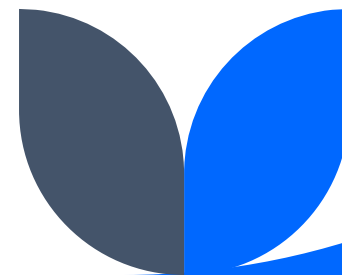
Hraniční hodnoty: Jedinec s IQ pod 70 je obvykle považován za osobu s mentálním postižením (podle MKN-10). IQ skóre určuje stupeň mentální retardace:

Lehká (IQ 50–69)

Střední (IQ 35–49)

Těžká (IQ 20–34)

Hluboká (IQ pod 20)

Posouzení adaptivního chování

V zahraničí: Vineland Adaptive Behavior Scales (VABS):

Tento test hodnotí schopnost jedince zvládat běžné denní aktivity, jako je sebeobsluha, sociální dovednosti a praktické dovednosti. Adaptivní chování je klíčové pro posouzení, jak jedinec funguje v reálném životě.

Tři oblasti posuzování podle DSM-V:

Konceptuální: Dovednosti v oblasti jazyka, čtení, psaní, paměti a řešení problémů.

Sociální: Schopnost interakce, komunikace, empatie, porozumění společenským normám.

Praktická: Schopnost zvládat každodenní úkoly, jako je hygiena, péče o domácnost a finanční záležitosti.

**Jak byste
adaptivní
chování
posuzovali
vy?**

Lékařská a neurologická vyšetření

Neuropsychologické vyšetření: Zkoumá se fungování mozku a neurologické abnormality, které mohou být příčinou intelektových obtíží.

Anamnéza: Zahrnuje genetické testy a zhodnocení rodinné anamnézy, prenatální vývoje a další relevantní biologické faktory.

Prenatální a perinatální faktory: Např. poškození mozku před nebo po narození (např. infekce, hypoxie) může vést k mentálnímu postižení apod.

Psychosociální a behaviorální analýza

Sociální anamnéza: Sleduje se vliv prostředí, výchovy a deprivace, které mohou ovlivnit intelektový vývoj. Např. děti, které vyrůstaly v prostředí chudém na podněty, mohou vykazovat symptomy podobné mentálnímu postižení (pseudo...sociální deprivace)

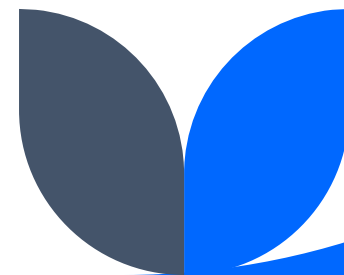
Behaviorální hodnocení: Zjišťují se poruchy chování, které mohou ovlivňovat diagnózu, např. agresivní chování nebo autoagrese ad.

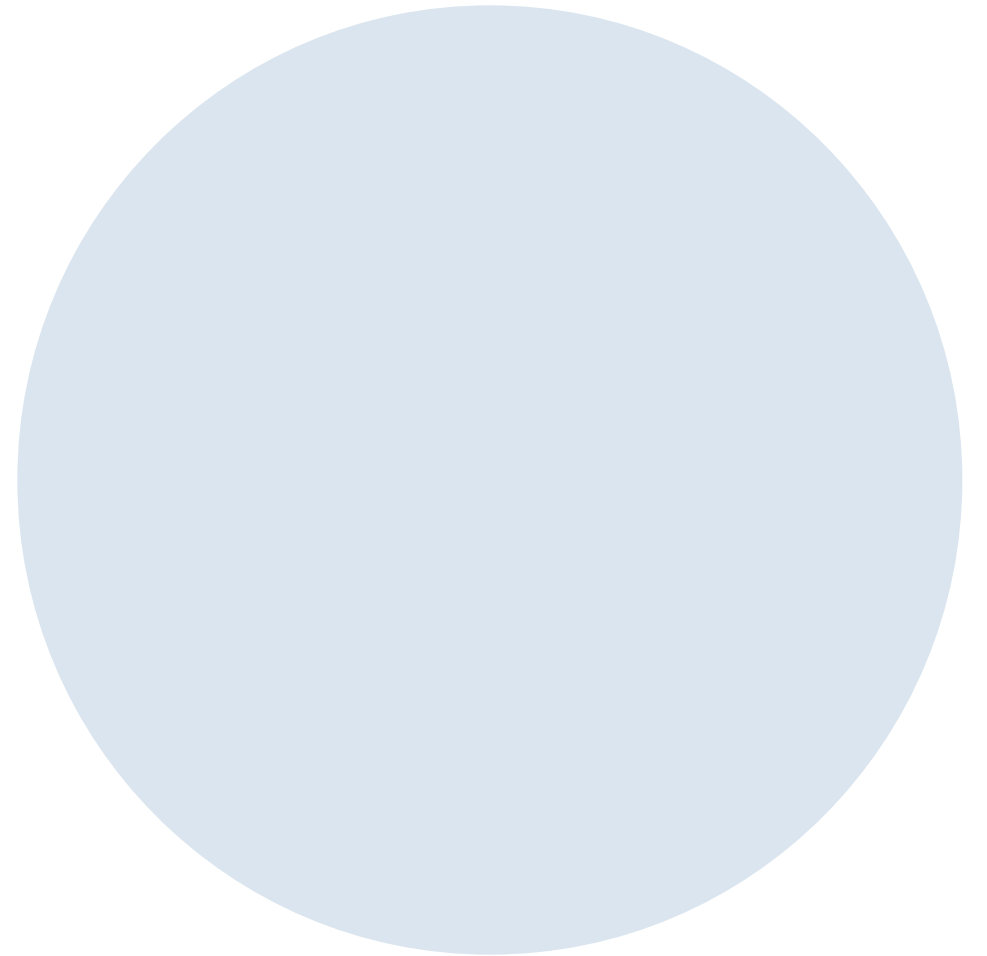
Interdisciplinární přístup

Tým odborníků:

Diagnostický proces zahrnuje spolupráci psychologů, speciálních pedagogů, lékařů a dalších odborníků. Tento tým provádí komplexní hodnocení, které zohledňuje všechny aspekty jedincova života.

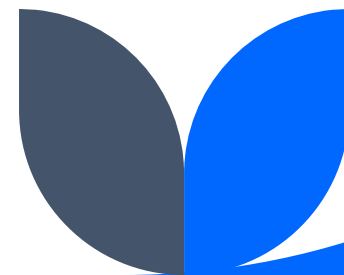
**Kdo a kde se
shromažďují
diagnostická
data a
informace?**

Diferenciální diagnostika

Rozlišení mentálního postižení od jiných poruch: Je důležité odlišit mentální retardaci od jiných poruch, jako je autismus, poruchy učení nebo deprese, které mohou vykazovat podobné symptomy.

Komorbidity: Mnoho jedinců s mentálním postižením trpí také duševními poruchami, jako je úzkost nebo depresivní poruchy, což ztěžuje zajištění správné diagnózy.

Longitudinální diagnostika

Longitudinální sledování:

Diagnostika není jednorázový proces. Stav jedince se v průběhu času mění a diagnostika by měla být pravidelně opakována, aby bylo možné sledovat pokroky a přizpůsobit vzdělávací či terapeutické intervence.

Krok 3

- Diagnostika v oblasti mentálního postižení má ve speciálním vzdělávání zásadní roli, neboť její výsledky slouží jako základ pro vytváření individuálních vzdělávacích plánů (IVP) a zajišťují efektivní podporu žáků s mentálním postižením.
- Zde jsou klíčové body zaměřené na diagnostiku z pohledu speciální pedagogiky:

Cíle vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením

Hlavní oblasti zaměření

Rozvoj základních dovedností

Posílení kognitivních schopností v rámci individuálních možností. Osvojení základních vědomostí, dovedností a návyků potřebných pro samostatný život.

Pracovní uplatnění

Příprava na praktický život a získání základních pracovních dovedností. Příprava na vhodné povolání nebo chráněné zaměstnání.

Sociální začlenění

Podpora sociálních kompetencí a schopnosti komunikace. Příprava na aktivní zapojení do společnosti.

Podpora autonomie

Rozvoj sebeobsluhy a každodenních praktických dovedností. Vedení ke schopnosti co nejvíce se samostatně rozhodovat.

Principy vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením

Klíčové přístupy k výuce

Individuální přístup

Přizpůsobení obsahu, metod a forem výuky individuálním možnostem žáků. Zohlednění individuálního tempa učení.

Praktičnost

Zaměření na praktické dovednosti využitelné v běžném životě. Důraz na propojení teorie s praxí.

Podpora motivace

Posilování pozitivní motivace a sebevědomí žáka. Využívání činností, které žáka baví a přirozeně ho zapojují.

Podpora rodiny

Úzká spolupráce s rodinou při nastavování cílů a strategií vzdělávání. Posilování komunikace mezi školou a rodinou.

Cíle vzdělávání žáků s poruchou autistického spektra

Hlavní oblasti zaměření

Rozvoj komunikace

Posilování verbálních nebo alternativních způsobů komunikace. Vedení k pochopení a používání sociálních signálů.

Zlepšení sociální interakce

Nácvik mezilidských vztahů a reakcí na podněty okolí.
Podpora spolupráce a respektu k ostatním.

Redukce problémového chování

Podpora zvládnání stresu a emocí. Nácvik vhodného chování v různých situacích.

Příprava na samostatnost

Rozvoj praktických a každodenních dovedností.
Podpora soběstačnosti v závislosti na míře postižení.

Principy vzdělávání žáků s PAS

Klíčové přístupy k výuce

Strukturované učení

Využití jasné organizace prostředí, činností a času.
Zavedení rutiny a předvídatelnosti.

Vizuální podpora

Použití vizuálních pomůcek pro usnadnění komunikace a porozumění. Obrázky, schémata a plány jako klíčové nástroje.

Individuální vzdělávací plán (IVP)

Personalizace cílů a metod podle specifických potřeb žáka. Průběžné vyhodnocování a přizpůsobování.

Důraz na zájmy a silné stránky

Respektování specifických zájmů žáka. Využití jejich potenciálu jako motivace ke vzdělávacím cílům.

Propojení s Rámcovým vzdělávacím programem

Cíle a kompetence žáků s lehkým mentálním postižením

Rozvoj základních dovedností

V RVP ZV je kladen důraz na kompetence k učení a praktické využití naučeného. U žáků s lehkým mentálním postižením jsou tyto cíle přizpůsobeny individuálním možnostem.

Pracovní uplatnění

Kompetence pracovní reflektuje potřebu přípravy na praktické uplatnění a rozvoj manuálních a pracovních dovedností.

Sociální začlenění

Kompetence komunikativní a sociální zahrnují schopnost navazovat vztahy a efektivně komunikovat. Specifická podpora je věnována empatii a základům společenského chování.

Podpora autonomie

Kompetence k řešení problémů a soběstačnosti jsou přizpůsobeny potřebám a zaměřeny na běžný život.

Propojení s Rámcovým vzdělávacím programem

Cíle a kompetence žáků s PAS

Rozvoj komunikace

Kompetence komunikativní v RVP ZV zahrnuje alternativní způsoby komunikace, jako PECS či vizuální pomůcky, pro efektivní vyjadřování a pochopení.

Zlepšení sociální interakce

Kompetence sociální propojuje dovednosti spolupráce, sdílení a respektování pravidel, což zlepšuje interakce s ostatními.

Redukce problémového chování

Kompetence k řešení problémů pomáhá zvládat stresové situace a podporuje nalezení vhodných řešení v různých kontextech.

Příprava na samostatnost

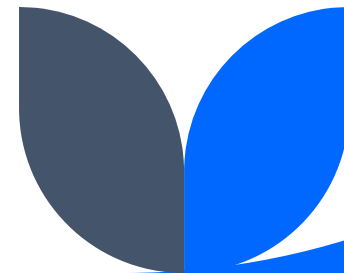
Kompetence pracovní a k učení podporují každodenní soběstačnost a osvojení praktických dovedností pro nezávislost.

Individuální vzdělávací plán

Cíl: Diagnostika poskytuje informace, které jsou nezbytné pro vytvoření IVP, tedy individuálního plánu, který je přizpůsoben potřebám žáka s mentálním postižením. Tento plán obsahuje specifické cíle, metody výuky a podpůrná opatření, která umožňují optimální vzdělávací rozvoj dítěte/žáka.

Diagnostický podklad: Informace z kognitivního testování, posouzení adaptivního chování a anamnézy jsou využity k přizpůsobení edukačního procesu tak, aby respektoval individuální možnosti a potřeby žáka.

Speciálněpedagogické metody a přístupy

Komplexní přístup:

Diagnostika zahrnuje nejen hodnocení intelektuálních schopností, ale také motorických, komunikačních a sociálních dovedností, což je nezbytné pro volbu vhodných vzdělávacích metod.

Například žák s těžkým mentálním postižením může potřebovat asistenta pedagoga, specializované pomůcky (např. vizuální komunikátory) nebo využití alternativních metod komunikace.

Podpora žáka s LMP v inkluzivní škole

Žákům s LMP musíme častěji poskytovat **příklady** obecných **učebních postupů** a **dovedností!**

Jde např. o:

- **návody k opakování učiva pro jeho zapamatování** (využít sluchovou paměť při hlasitém přeřikávání látky ve dvojici či ve skupině v zájmu jejího vštípení),
- **návody k elaboraci (neboli přeformulování)** učební látky „do vlastních slov“,
- **návody k přeorganizování** např. formou vytváření pomocné osnovy, názorného grafického přehledu, myšlenkové mapy, která vystihuje strukturu učební látky,
- **strategie ke kontrole pochopení,**
- **strategie ke sledování a podpoře vlastního soustředění a výkonu** žáka s mentálním postižením, ad.

Příklady podpory efektivní práce ve třídě:

Rituály - potenciál podpory pospolitosti. Spojují jednotlivé žáky s jejich rozdílnými potřebami a schopnostmi v celek, budují vzájemnou důvěru, aby tak mohl vzniknout pocit "my". Právě desorientovaní žáci s LMP zažívají v rituálech pro sebe tak důležitou kontinuitu, orientaci a klid.

Př.: společné práce na projektech, školní den je určen rituály: pozdravíme se podáním ruky a podíváme se při tom na sebe, čekáme na sebe u jídla a přejeme si dobrou chuť.

Otevřené vyučování - je organizační forma vyučování, která umožňuje žákovi volně si vybrat, kde (prostor) a kdy (časově) a v jaké sociální formě bude individuálně pracovat na úkolu, který si sám vybere.

Př.: rozeznáváme různé stupně otevření – dílny, projektové vyučování, plán práce, volná činnost.

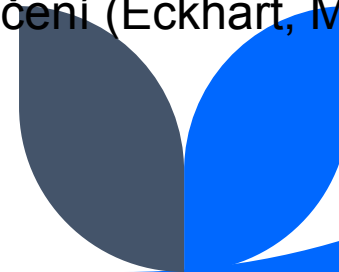
Učit se od sebe navzájem (vrstevnické učení) - žáci se učí jeden od druhého. Tyto zdroje jsou vědomě využívány a jsou k tomu iniciovány odpovídající výukové podmínky. Pro žáka je první pedagogickou instancí jiný žák.

Př.: formy: přirozené učení, kooperativní učení.

Kooperativní učení - podporuje aktivní účast na učebním procesu. Rozvíjí kognitivní kompetence, kompetence sociální, komunikativní, učí pracovat v týmu a řešit konflikty. Aktivní spoluúčast na učebním procesu působí především pozitivně na trvalost a na nárůst v učení.

Společné učební situace - učební předmět je nabízen na různé úrovni, může se konat ve společně podporovaných formách vyučování či individualizované učení (Eckhart, M. 2005).

Diferenciace a individualizace

Formy diferenciacie pro žáky s LMP

- diferenciacie v podpoře učení,
- v úrovni požadavků, v počtu úkolů,
- v dimenzování času za použití ICT,
- diferencování ve flexibilních skupinách,
- diferencování podle zájmů, aby se pozitivně ovlivnila školní motivace žáka.

Nezanedbatelný v procesu diferenciacie je tvořivý přístup učitele. K dosažení optimálních výsledků může napomoci:

- typ úkolu (množství, obsah úkolu), různé zdroje k učení (různorodé texty, PC učební programy aj.),
- času určený ke splnění úkolu,
- způsob vedení výuky (propojení se stylem učení žáka – např. vizuálním, auditivním, kinestetickým, využití kooperativních strategií),
- personální organizace (týmová výuka učitelů, pomoc asistentů),
- různorodá zpětná vazba pro žáky.

Co je to diferencované vyučování:

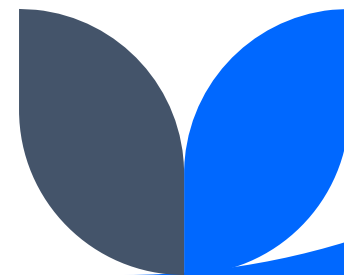
...vyučování, při kterém přizpůsobujeme obsah, metody, formy vzdělávání a řízení výchovně-vzdělávacího procesu skupinám žáků anebo jednotlivcovi tak, aby byl vyučovací proces co nejefektivnější.

Smyslem diferenciac je řídit vyučovací proces tak, aby odpovídal každému žákovi. Schopní a nadaní žáci při takovémto vyučování plně využívají svoje schopnosti. Průměrným a žákům s LMP umožňuje zvládnutí učiva. Správně uplatňovaná diferenciac podporuje aktivitu žáka s LMP ve vyučovacím procesu a přispívá k jeho efektivnosti.

Diferenciac vnitřní znamená, že v rámci vyučovací hodiny se obsah učiva, metody a formy práce učitele přizpůsobují rozdílné úrovni žáků.

Vyučovací strategie při diferencovaném vzdělávání žáků s LMP

<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10800>

Hodnocení a sebehodnocení žáků s LMP

Sebehodnocení pomáhá žákům s LMP najít cestu, jak se zlepšovat, tedy najít cestu mezi dosavadními dovednostmi a učebními cíli, rozvíjí u nich zodpovědnost za jejich vlastní učení. Několik studií uvádí, že toto meta-kognitivní uvažování (přemýšlení o přemýšlení a seberegulace vlastního učení) má velice pozitivní dopad na učení.

Od sumativního hodnocení k hodnocení formativnímu: **Formativní hodnocení** poskytuje okamžitou zpětnou vazbu a je zaměřené na **průběžné interaktivní hodnocení vzdělávacích pokroků** žáka a s ním vyhodnocování jeho potřeb ve vztahu k dosažení stanovených cílů (Felcmanová et al., 2015).

Formativní hodnocení podporuje rozvoj kompetence k učení. Je založeno na **poskytování zpětné vazby** a využívání informace z hodnocení pro zlepšení výkonu žáka.